SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2237

av Jytte Guteland och Mattias Vepsä (båda S)

Det offentliga som motor i klimatomställningen och den gröna nyindustrialiseringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla regelverket för offentlig upphandling i syfte att göra det obligatoriskt att ställa strategiska, långsiktiga och ambitiösa miljö- och klimatkrav, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag som gör den offentliga sektorn till en strategisk förstahandskund för gröna basindustriprodukter, såsom fossilfritt grönt stål och koldioxidsnål cement, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör överväga att tillhandahålla riktat nationellt stöd och spetskompetens till kommuner och regioner för att stärka rollen som professionella beställare i omställningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att integrera social hållbarhet, sjysta arbetsvillkor och klimatkrav i ett sammanhållet upphandlingsparadigm för en rättvis klimatomställning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige står inför ett vägskäl. Efter en period där klimatutsläppen tillåtits öka, arbetslösheten stigit och den ekonomiska tillväxten mattats av, krävs ett starkt och proaktivt politiskt ledarskap. Klimatomställningen är inte bara vår tids största skyldighet mot kommande generationer – den är också vår absolut största ekonomiska möjlighet att skapa framtidens jobb, säkra svensk konkurrenskraft och bygga ett starkare samhälle.

Den offentliga upphandlingen i Sverige omsätter årligen enorma summor. Det offentliga köper varor och tjänster för över 1 000 miljarder kronor varje år. Det innebär att staten, regionerna och kommunerna besitter en enorm marknadsmakt. Tyvärr används denna makt alldeles för sällan strategiskt. I stället för att låta skattemedlen agera hävstång för det klimatsmarta samhället faller upphandlingar allt för ofta tillbaka på principen om lägsta pris, snarare än högsta framtidssyn och klimatnytta.

Vi vill ändra på den logiken. Som Socialdemokrater ser vi att marknaden inte kommer att lösa klimatkrisen på egen hand; det krävs en aktiv och strategisk stat som samarbetar med näringslivet och går före. Offentlig sektor måste sluta vara en passiv konsument och i stället bli en motor i omställningen.

Vi behöver röra oss mot en hundraprocentigt hållbar offentlig upphandling. Att ställa hårda klimatkrav ger företagen den långsiktiga trygghet de behöver för att våga investera i den nu dyrare, men helt nödvändiga fossilfria tekniken. När det offentliga garanterar en efterfrågan på det hållbara alternative så sänks riskerna för hela näringslivet.

Omställningen måste också vara rättvis. Därför måste klimatkrav i offentlig upphandling alltid gå hand i hand med krav på schysta arbetsvillkor, kollektivavtal och social hänsyn. Genom att kombinera dessa perspektiv motverkar vi fusk och dumpade villkor samtidigt som vi sänker utsläppen.

Sverige har stora möjligheter att kombinera sänkta klimatutsläpp med fler jobb. En central del i detta paket handlar om att stimulera den svenska basindustrin. Svenska företag ligger i den absoluta framkanten globalt inom flera branscher. Men dessa banbrytande teknologier behöver tidiga, stabila marknader för att kunna skalas upp i full industriell storlek.

Här har den offentliga upphandlingen en nyckelroll. Vid stora infrastrukturbyggen, brokonstruktioner, sjukhus- och bostadsbyggande måste staten och dess myndigheter ställa specifika, progressiva krav på klimatnytta. Genom att det offentliga agerar som den första, strategiska kunden kan vi garantera att framväxten av denna gröna marknad

sker här i Sverige, vilket säkrar svenska industrijobb och bygger landet rikare och renare.

Det räcker inte med att stifta lagar i riksdagen; omställningen sker i praktiken ute i landets kommuner och regioner. Många lokala och regionala upphandlare vill ställa tuffa miljö- och klimatkrav, men brottas ofta med resursbrist, rädsla för överprövningar samt brist på teknisk spetskompetens i att mäta faktiskt koldioxidavtryck över en produkts hela livscykel.

Vi måste stötta Sveriges kommuner och regioner till att bli bättre, modigare och mer professionella beställare. Statliga myndigheter, såsom Upphandlingsmyndigheten, bör ges ett förstärkt uppdrag att leverera nyckelfärdiga upphandlingskriterier och praktiskt stöd direkt riktat mot de tunga utsläppssektorerna inom offentliga inköp.

Sverige har alla förutsättningar att visa världen att det går att ställa om ett modernt industrisamhälle utan att tumma på välfärden eller jobben. Men då måste vi använda alla verktyg i den politiska verktygslådan. Offentlig upphandling är ett av de mest kraftfulla ekonomiska styrningsinstrument vi har. Det är hög tid att vi använder det fullt ut för att bygga ett klimatsmart och rättvist Sverige.

Jytte Guteland (S) *Mattias Vepsä (S)*